

Opening tentoonstelling Robert Regout, UB Nijmegen

3 mei 2002 - Jan van de Poll S.J. (provinciaal)

Jezuïeten en Gerechtigheid

Geachte aanwezigen,

In de onlangs verschenen 'Gids voor de geschiedenis van de jezuïeten in Nederland 1850 - 200' (A guide to the History of the Jesuits in the Netherlands) van P. Begheijn SJ, met medewerking van Eugène van Deutekom staan de nodige artikelen vermeld over de jezuïet Robert Regout, 1896 - 1942, sinds 1940 buitengewoon hoogleraar Volkenrecht, sinds 1937 reeds studentenpastoor aldaar, opvolger van studentenmoderator Pater Hoogeweegen. Van deze gids maakte ik gebruik bij deze korte inleiding, naast gebruikmaking van het boek van Regout 'La doctrine de la Guerre Juste de Saint Augustin à nos jours', d'après les théologiens et les Canonistes Catholiques, 1935.

Jezuïeten zijn de leden van de Sociëteit van Jezus. De vroegste benaming voor de Orde in Nederland (1554) is broederschap van Jezus. Het woord 'Societas', sociëteit, heeft geen enkele connectie met het militaire 'compagnie', maar met broederschappen, zoals die in de zestiende eeuw onder meer onder kunstenaars voorkwamen. De sociëteit van Jezus is een religieuze gemeenschap van mannen, in 1540 te Parijs gesticht door de Bask Ignatius van Loyola, als leider van een internationale groep van vrienden die aan de plaatselijke universiteit studeerden. De stichter wilde uitdrukkelijk dat de orde niet zijn naam zou dragen, maar die van Jezus. Zij telde eind 2000 21.345 leden in haast alle landen van de wereld.

Haar hoofdbekommernis is geloofsverdieping en verdediging, alsmede inzet voor gerechtigheid. Althans zo werd geformuleerd in de jaren 70 van de vorige eeuw. Deze gerechtigheid mag niet los gezien worden van de cultuur en de deugd van liefde. Aldus zag men tijdens de afgelopen jaren in de Sociëteit steeds duidelijker in. De orde telt in Nederland thans 150 leden.

Wat verstaan we onder Gerechtigheid? Men kan hier op de eerste plaats denken aan TSEDEKA, een bijbels begrip, dat betekent: goede relaties met God, de ander en zichzelf. Daaruit vloeit als vanzelf de deugd van rechtvaardigheid voort. Deze deugd is een beleefde houding waarin men ieder het zijne geeft. Met name in de uiterlijke orde. Een gerechtig mens geeft ieder het hare of het zijne, datgene wat hem of haar toekomt. Frappant is geweest dat de jezuïeten de laatste 25 jaar bijna voortdurend hebben nagedacht over een goede invulling van hun zending in deze tijd. Door ervaring en reflectie en gemeenschappelijk beraad hebben ze ontdekt, dat de inzet voor het geloof niet verbonden kan worden met een gerechtigheid, die leidt tot een sociale analyse en een samenleving, waar het marxistische model van de samenleving te veel op de voorgrond staat. Met name in Zuid Amerika heeft men proefondervindelijk gevonden, dat sociale analyse als voorwaarde voor het doen van gerechtigheid niet vernauwd mag worden tot marxistische analyse. In landen als Indonesië ontdekte men, dat gerechtigheid niet louter alleen 'keadilan' kan betekenen, wat dan zoveel als het hebben van goede relaties betekent. Goede relaties met de 'lurah', de burgemeester,

kan dan inhouden, dat men alles doet wat hij vraagt, ook als dit het verlies van zijn rechten betekent.

Zowel de goede relaties onderhouden alsook ieder het zijn geven horen bij elkaar. Een van de eigenschappen van een gerechtig of rechtvaardig mens is, dat hij een rechtvaardige oorlog voert en onrechtvaardige oorlogen afwijst. Dat is dus een oorlog, die aan ieder, mens, land en staat het zijne of het hare geeft, maar tegelijkertijd ook rekening houdt met de goede relaties - althans zo zou ik het thans als jezuïet mogen formuleren.

Het is nu het boeiende van Robert Regout, dat hij in deze zin reeds in 1935 over de rechtvaardige oorlog (*guerre juste*) heeft nagedacht. Hij heeft zich vragen gesteld over de rechtvaardigheid van het oorlog voeren in zijn tijd. Heldere principes heeft hij daarbij geformuleerd. Zoals "le mal de la guerre n'est-il pas plus grave que celui de l'injustice qui n'est pas réparée" Met andere woorden je mag geen oorlog voeren als zo'n actie - zeker op de lange duur - meer ellende betekent als het onrecht dat men wil herstellen of voorkomen. Overigens is een dergelijk principe ook vandaag wel degelijk de moeite waard als denkpiste voor het beoordelen van de rechtvaardigheid van oorlogen of oorlogshandelingen in onze wereld

nu.
Drie dagen voor de Duitse inval in mei 1940 houdt Regout in de Aula Minor van de Katholieke Universiteit van Nijmegen een rede over het belang van de Nederlandse neutraliteit en krap een maand daarna publiceert hij in het culturele maandblad 'Studiën' een voor de bezetter niet prettige beschouwing over de 'rechtstoestand in bezet gebied' (24 mei 1940). Een verklaring voor zijn gevangenhouding daarna luidt dan als volgt: "Eine Entlassung des Regouts aus der Schutzhaft" zal een slechte invloed hebben op de Hollandse Bevolking, tot schade van het Rijk. Regout had zich ook verschillende keren openlijk geuit tegen het 'Nationalismus und seine Staatsform'. Bij een verhoor bracht hij zijn principiële bezwaren tegen het nationaal socialisme naar voren. Hij was een man van gerechtigheid in woord en daad en deed dat met een onverzettelijke geestkracht waar anderen zich bewust van werden.

In de 'Gids voor de geschiedenis van de jezuïeten in Nederland' staat na Robert Regout nog een nadere Nederlandse Jezuïet vermeld, als zijnde vermoord. Nico Kluiters uit Delft, gedood in 1985 in de Libanon, Barqa. Hij zette zich in voor goede relaties tussen christenen en Islamieten. Dat was zijn geloofsinzet en zijn bijdrage voor gerechtigheid. Zijn moordenaars wilden niet dat de goede relaties en gerechtigheid in de Libanon een realiteit zouden worden.

Heden ten dage worden jezuïeten opgeroepen om zich steeds opnieuw concreet in te zetten voor gerechtigheid, ook al kost hen dat veel. Met name in "The Jesuit Refugee Services", een organisatie opgezet door de jezuïet Pedro Arrupe, zetten vele jezuïeten zich in. In de Westerse landen zal deze inzet zich vaak vertalen in juridisch werk, bewustmaken van mensen, beïnvloeden van wetgevers en onderzoek. In andere landen is de hulp vaak heel concreet, directe hulp van vluchtelingen en echte daklozen. Van iedere jezuïet wordt verwacht dat hij op een of andere manier iets doet. Sommigen zullen het misschien alleen door hun gebed en belangstelling kunnen doen. Zo maken ook bij voorbeeld oudere jezuïeten hun inzet voor geloof niet van die inzet voor gerechtigheid. Een provinciaal bestuurder van de Sociëteit van Jezus zal hiertoe moeten oproepen.

In Nederland zijn er nog maar weinig jezuïeten. Toch zullen ook wij bij onze inzet voor geloof en spiritualiteit de inzet voor reële gerechtigheid in de gaten moeten blijven houden. Dat is ook de reden, dat ik als provinciaal in Nederland bij een bijeenkomst van een aantal oud-jezuïeten en jezuïeten in Groesbeek begin maart van dit jaar een oproep heb gedaan over

kerk en wereld hen, om vluchtelingen, mensen zonder papieren en ook the Jesuit Refugee Services bij te staan. Niet omdat ik dan niet meer hoef na te denken over de vraag of mijn medebroeders nog wel goed bidden (zoals de een of ander wel eens suggereert) maar omdat gebed. Geloof en gerechtigheid voor Jezüieten bij elkaar horen. Robert Regout is hier een getuige van geweest. Op deze dag voor de Dodenherdenking van de gestorvenen tijdens de Wereldoorlog van 1940 tot 1945 zijn wij dankbaar voor dit getuigenis.

Ik dank u voor uw aandacht.